

Danskhed i det fremmede?

Forelæsning holdt den 15. marts 2012 i anledning af udnævnelse som adjungeret professor ved Det Humanistiske Fakultet, Syddansk Universitet

Torben Grøngaard Jeppesen

Indledning

Museer har siden studietiden været min arbejdsmæssige ramme – og i langt de fleste år på en post som leder. Til trods for at mit job dermed primært har handlet om at udvikle mål og visioner, sætte handling bag, skaffe penge og overordnet sikre en faglig kvalitet for museernes fem opgaver: indsamling, registrering, bevaring, forskning og formidling – har jeg når mulighed bød sig valgt at kaste mig over forskning.

Da jeg startede mit studium på Aarhus Universitet – og siden fortsatte ved Odense og Københavns universiteter – var målet ikke en decideret forskningsmæssig karriere. Mødet med meget dygtige undervisere som professor Knud J. V. Jespersen, historikeren Søren Mørch og arkæologen Henrik Thrane skabte interesse for at grave dybere, udforske, analysere og skabe forståelse. Det kunne være i små afgrænsede problemstillinger – jeg kaldte det med henvisning til min arkæologiske interesse '*at vende den sidste flintflække*' – eller i langt bredere emner om menneskers liv og ageren over tid.

Det første større forskningsprojekt var 'Landsbyens opståen og udvikling' – med fokus på bebyggelsesudviklingen på overgangen mellem oldtid og middelalder. Projektet gennemførtes i slutningen af 1970'erne og finansieredes via bevillinger fra Det Humanistiske Forskningsråd, herunder til et tre måneders forskningsophold ved Christian-Albrechts-Universität i Kiel. Resultatet fremlagdes i licentiatafhandlingen *Middelalderlandsbyens opståen*, udgivet i 1981.

Nogle år senere sattes fokus på den fynske bygningskultur med projektet 'Fynske Gårde 1850-1925'. Gennem omfattende arkiv- og bygningsundersøgelser kortlagdes byggeriet på overgangen mellem bindingsværk og grundmur i dansk landbrugs helt store vækstperiode. Projektet finansieredes af Carlsbergfondet over en flerårig periode og udmøntede sig i en omfattende database og en række videnskabelige artikler. I de år brugtes mange aftener og weekender på at uddrage data fra brandtaksationer og feltundersøgelser, som kunne bearbejdes statistisk på Kommunedatas store computere.

Det tredje større projekt er 'Danske i USA 1850-2000' – et projekt som blev inspireret af Odense Bys Museers særudstilling 'Danskerne på prærien'. I et tæt samarbejde med udstillingens anden tilrettelægger – museumsinspektør Karsten Kjer Michaelsen – gennemførtes en række arkiv- og feltstudier i USA. Jo mere vi kom ind i historien om de første danske pionerer, jo mere vakte min interesse for disse mennesker, som brød med alt det kendte derhjemme og valgte at drage 8.000 km ud i en ukendt og næsten uberørt verden. Fascinationen fortsatte og førte med støtte fra fonde under Videnskabernes Selskab til en række ophold ved amerikanske arkiver i slutningen af 1990'erne. I år 2000 kunne resultaterne fremlægges i bogen '*Dannebrog på den amerikanske prærie*'. Den udkom samme år ligeledes i en amerikansk version.

Interessen for emnet skulle dog ikke stoppe her. I arbejdet med Dannebrog-bogen havde jeg i den grad savnet et samlet overblik over de danske immigranternes og deres efterkommeres liv og færden i det nye land. Udvandrerens baggrund var godt belyst med Kr. Hvidts store værk fra 1971 – *'Flugten til Amerika'* baseret på statistiske data om ca. 170.000 udvandrere – vel det første store kvantitative projekt inden for historiefaget. Da ingen syntes at have aktuelle planer om en samlet undersøgelse af danskerne i USA, besluttede jeg mig – trods mange andre gøremål – at tage fat på opgaven. Meget hurtigt kom det nødvendige rygstød i form af en 4-årig bevilling fra Carlsbergfondet til dataindsamling, arkivstudier i USA og bearbejdning. Snart fulgte et yderligere i form af et stipendium fra Fulbright Kommissionen. Det meste af dataindsamlingen foretoges af 10-12 studenter fra SDU over 2½ år, medens jeg tog vare på bearbejdning, analyser og udarbejdelse af manuskript. Sidstnævnte skete under et års ophold ved University of Wisconsin-Madison som Fulbright Visiting Scholar. I 2005 fremlades resultatet i afhandlingen *Danske i USA 1850-2000. En demografisk, social og kulturgeografisk undersøgelse af de danske immigranter og deres efterkommere*.

Selv om arbejdet med immigrationen i USA nu havde strakt sig over adskillige år, kunne jeg ikke slippe emnet. Stadig var der mange spændende spørgsmål, og interessen blev ikke mindst øget gennem de mange foredrag, jeg holdt rundt i Danmark, og de forelæsninger og konferencebidrag, som jeg blev indbudt til at holde i USA. Gentagne gange blev jeg konfronteret med spørgsmålet om, hvordan efterkommerne nu 3, 4 eller flere generationer efter udvandringen klarer sig i forhold til den øvrige amerikanske befolkning. Og med spørgsmålet om, hvorvidt der stadig kan spores danske træk hos dem. Det blev i 2008 afsættet for et fortsat arbejde – ganske vist i mindre skala end tidligere. Denne gang fik undersøgelseerne et stærkere sociologisk fokus. Støtte til rejser og undersøgelser kom fra Augustinus Fonden og A.P. Møller Fonden. Til trods for at studierne var baseret på et meget omfattende kvantitativt materiale fra myndigheder og universiteter i USA, og analyserne baserede sig på statistik, var det målet at publicere en rimeligt alment læsbar bog. Resultatet forelå i efteråret 2010 i bogen *Skandinaviske efterkommere i USA*. En engelsk udgave udkom i 2011.

Ved afslutning af hver af de tre bøger var det tanken, at der hermed var sat et punktum for mit arbejde med dette emne. Men efter nogen tid – og efter en stribe foredrag – vakttes interessen og nysgerrigheden igen for at dykke dybere og søge forståelse for større sammenhænge. Dette er også tilfældet efter min seneste bog. Hvis det på nogen måde bliver muligt, vil jeg gerne afrunde mit 'amerikanske eventyr' med en publikation, der sammenfatter de mange års studier og giver et billede af hele integrationsprocessen fra de første immigranter og frem til i dag.

I denne forelæsning er det på ingen måde muligt at gennemgå resultaterne fra mine mangeårige studier af danskerne i USA. Jeg skal derfor i det følgende plukke lidt i materialet og sætte fokus på, hvordan integrationen er forløbet – og om der reelt i dag er bevaret danskhed blandt efterkommerne?

Den lille by Solvang i Californien er velkendt i Danmark. Gang på gang bringer medierne billeder og historier om den danske oase i USA og dens berømte bagerforretning, den danske kirke, vindmøllerne, bindingsværkshusene og Elverhøj-museet. Ind i mellem hører man også om andre danske kolonier som Tyler i Minnesota, Dannebrog i Nebraska og Elk Horn i Iowa, hvor The Danish Immigrant Museum i øvrigt har sit hjemsted. Herfra fortælles om fejring af grundlovsdagen, servering af æbleskiver og medisterpølse og dans i gamle danske folkedragter.

Lægger man hertil de årlige 4. juli-fester i Rebild kan man let få den opfattelse, at efterkommerne af danske udvandrere i stort mål fastholder og værner om deres danske herkomst.

Fig. 1. Den danske by Solvang i Californien.

Men hvad er realiteten?

Siden 1820 er 450.000 danskere udvandret til USA. Det helt nøjagtige tal kendes ikke, da en del blev registreret som tyskere ved ankomsten til det nye land – andre rejste via Canada og kom ind i USA uden registrering. Hertil kommer, at nogle valgte at drage tilbage, anslået til godt 50.000. Som det fremgår af grafen fig. 2, lå den helt store udvandring fra 1870'erne og frem til 1920'erne. Enkelte år nåede udvandreretallet op på næsten 12.000, medens de økonomiske kriser, der med stor regelmæssighed indtraf i USA cirka hvert tiende år, satte en kortvarig bremse på lysten til at tage turen over Atlanten. Heri ligger årsagen til de markante op- og nedgange i immigranttallet.

Masseudvandringen fra Danmark var begrundet i en meget stærk befolkningstilvækst op gennem 1800-tallet. Landets indbyggertal mere end fordobledes fra omkring 1 mio. indbyggere i år 1800 til 2,4 mio. i slutningen af århundredet. Og tallet ville have været endnu højere, hvis de 250.000 udvandrere og deres børn skulle have været talt med. Da udvandringen satte ind, boede 80 % på landet, og drømmen var at blive gårdejer og få fod under eget bord. Dette lykkedes for færre og færre som følge af befolkningsvæksten, og en markant social marginalisering blev en realitet for husmænd, daglejere og tyende. Da nyheden spredtes gennem aviser, at man i USA for få penge eller endog gratis kunne få op til 100 tdr. land, opstod en 'Amerikafeber'. I starten var der tale om en såkaldt 'husmands-udvandring', hvor familier med mand, kone, børn og måske aftægtsforældre solgte alt for at søge lykken på de amerikanske prærier. Senere ændredes udvandreretallet sig til en unge-udvandring, hvor en lille flok jævnaldrende eller søskende fra land eller by søgte udfordringerne i det nye land. Medens målet i starten var at slå sig ned som farmer, valgte flere og flere efterhånden at drage mod byerne og

de mange muligheder, den hastigt voksende industrialisering bragte med sig. Chicago blev et af de danske udvandreres hovedmål, hvor de slog sig ned i to kvarterer. I 1930 udgjorde byens danske indslag omkring 30.000 fra første- og andengenerationen. I samme år boede der 530.000 danskere og danske efterkommere i hele USA. Til sammenligning var befolkningstallet i Danmark 3,5 mio.

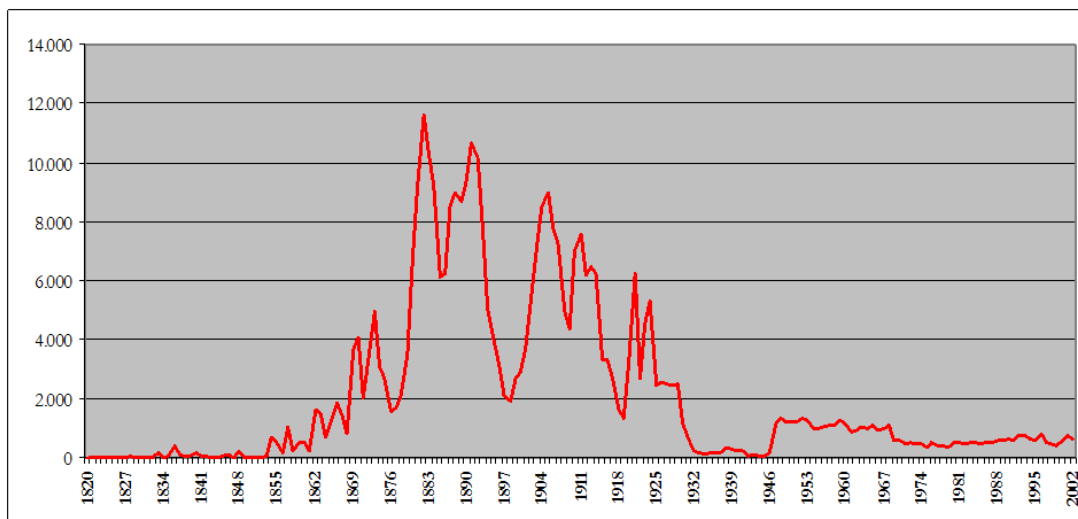

Fig. 2. Oversigt over det årlige antal ankomne immigranter fra Danmark. Efter *Danske i USA 1850-2000*.

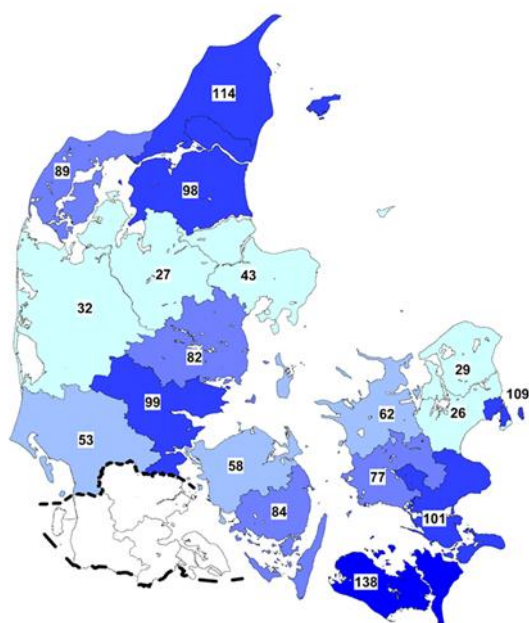

Fig. 3. Kort over antallet af udvandrede pr. 1.000 indbyggere i perioden 1868-1900. Efter Kristian Hvidt: *Flugten til Amerika*.

Kristian Hvidt har i sin bog fra 1971 kortlagt, hvorfra i Danmark udvandrerne kom. Kortet fig. 3 viser udvandringstallet pr. 1000 indbyggere for perioden 1868-1900. Det interessante ved

kortet er, at det især er ydreområderne i Danmark, der har afgivet personer. Højest ligger Bornholm, efterfulgt af Lolland-Falster og Nordjylland. Og hvis man detaljerer kortet endnu mere geografisk, viser det sig, at Langeland og Ærø er blandt de største udvandrerområder. Nutidens 'Udkants-Danmark' har således procentuelt afgivet langt de fleste. Man kan her tænke på, at udvandrere var personer med vilje og engagement – og med mod på at forbedre egne og børnenes muligheder.

Langt de fleste immigranter slog sig ned i den øvre del af Midtvesten – i stater som Wisconsin, Iowa, Nebraska og Minnesota. Det var typisk landbrugsområder, hvor chancen for at få jord var størst. I 1880 boede 2/3 af danskerne i dette område. Kortet fig. 4 viser de danske immigranternes 4 hovedområder i USA. Udover i Midtvesten kunne man finde danskere i New York-området, i Utah, hvor mormonerne havde trukket mange til gennem et intensivt missionærarbejde i Danmark, og endelig i Californien, hvor der i 1849 var fundet guld. Senere i immigrantforløbet lokkedes flere og flere til Californien.

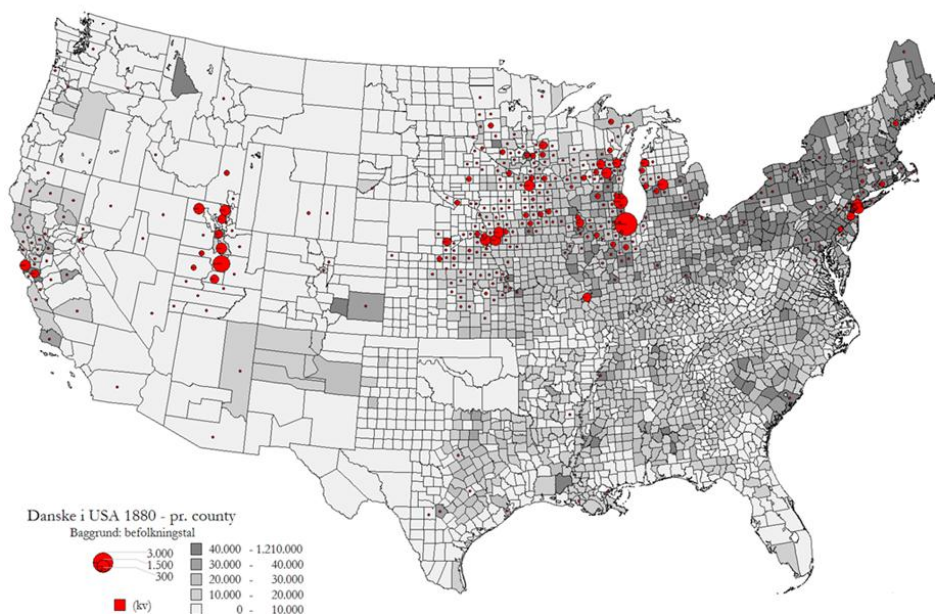

Fig. 4. Fordelingen af danske immigranter i 1880 baseret på tal pr. county. Efter *Danske i USA 1850-2000*.

For rigtig mange danske immigranter lykkedes det at realisere drømmen om egen farm, forretning eller virksomhed. Det blev dog kun de færreste forundt at lægge grunden til en egentlig slægtsfarm. Da andengenerationen voksede op og fik en god skoleuddannelse, måtte de konstatere, at de store økonomiske muligheder ikke længere lå i landbruget og i Midtvesten, men i Californien. 'Go West, Young Man' blev en realitet for mange fra den danske andengeneration. Kortet fig. 5 viser flytningerne. Kun staten Washington og Californien havde et netto mobilitetsoverskud.

I dag henviser omkring 1,5 mio. amerikanere til deres danske rødder.

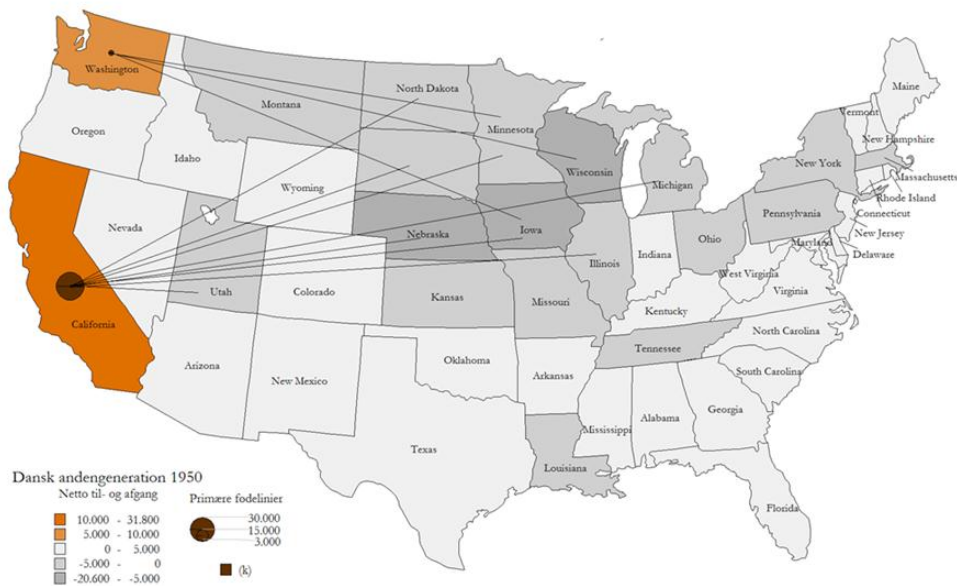

Fig. 5. Nettomobiliteten for den danske anden generation i 1950. Efter *Danske i USA 1850-2000*.

USA som immigrantland – teorier (og holdninger) om integrationen

Siden 1820 har USA modtaget næsten 80 mio. indvandrere – foruden de mange ikke-registrerede og illegale. Indvandringen kan i hovedtræk opdeles i fire faser, hvor den første varede frem til 1882. I denne periode kunne alle rejse frit ind i landet, og immigranterne blev generelt opfattet som et gode. De muliggjorde den hastige ekspansion udover prærierne mod vest. Den anden periode fra 1882-1921 prægedes af *kvalitative* restriktioner og et markant skifte i indvandringen fra Nord- og Vesteuropa til Syd- og Østeuropa. Samtidig søgte de nyankomne mod de store, hastigt voksende industribyer i et bælte fra New York i øst til Chicago og Minneapolis i Midtvesten. Perioden karakteriseres ved de første restriktioner mod indrejse, som ramte kinesere, syge, mormoner og folk, der ikke kunne læse. I tredje fase – fra 1921-1965 – indførtes *kvantitative* restriktioner for at undgå de meget store horder af indvandrere fra Syd- og Østeuropa. Modstanden mod den næsten fri indvandring var blevet stor. Der indførtes kvoter for, hvor mange der måtte lukkes ind fra hvert land. Målet var at sikre flere fra Nord- og Vesteuropa på bekostning af de øvrige – og dermed undgå katolikker, som ikke var velsete blandt den dominerende protestantiske befolkning. I realiteten betød den økonomiske krise i 1930'erne og den efterfølgende verdenskrig, at indvandringen reduceredes betydeligt og i nogle år var der endog flere, som forlod USA end nyankomne immigranter.

John F. Kennedy lancerede en ny æra for immigrationen med sin bog *A Nation of Immigrants*. Kennedy kritiserede de årlige kvoter baseret på nationalitet og race. Han så USA's rolle som en verdensmagt, og ønskede dermed at forlade fokuseringen på det gamle Europa. Det blev dog Kennedys efterfølger, Lyndon B. Johnson, der i skyggen af Frihedsgudinden i 1965 underskrev den nye immigrationslov. Den betød omfattende omlægninger og nye muligheder for stort set hele verdens befolkning. USA ønskede at styrke sin position gennem indvandring af

dels højtuddannede og dels billig arbejdskraft til landbrug og service. I de følgende årtier voksede indvandringen fra Mellem- og Sydamerika samt Asien stærkt, og i dag modtager USA årligt 1 mio. legale indvandrede – samt op mod 300.000 illegale.

Indvandringen har siden midten af 1800-tallet naturligvis påvirket samtidens forståelse for og holdningen til de mange nyankomne. Med det stadigt stigende antal immigranter rejstes bekymring for, om det var muligt at assimilere dem. Fra den politiske debat gled spørgsmålet over i den videnskabelige verden. I 1893 lancerede historikeren Frederick Turner sin Frontier-tese, der hurtigt blev populær og optaget i den amerikanske selvforståelse. Ifølge denne skabtes de særlige amerikanske værdier og den amerikanske kultur gennem mødet med The Frontier – grænsen mellem den uberørte, utæmmede natur og det civiliserede samfund. I dette møde opstod frihed, de gamle vaner blev opgivet – og udfordringerne skabte nye erfaringer. En ny samfundsmodel – den amerikanske – voksede frem. Generation efter generation rykkede USA's grænse mod vest. De europæiske traditioner og arv efterlod sig i vejsiden, og i stedet rejste der sig et Amerika skabt med demokrati, nye mål, livsformer og samfundsinstitutioner. I mødet med den vilde og til tider barske natur blev europæere til amerikanere. Man kan således ifølge denne teori se mødet med The Frontier som grundlaget for den amerikanske individualisme, modstanden mod statslige reguleringer og et enkelt, demokratisk samfundssystem – en modreaktion mod det gamle Europa og dets hierarkisk opbyggede og komplekse samfund skabt gennem århundreder. – Drømmen for nutidens Tea Party-bevægelse er at vende tilbage til disse oprindelige værdier.

Turner's teori fik i starten af 1900-tallet følgeskab af et begreb, der ligeledes hurtigt vandt bred genklang, og som siden har stået som en markant metafor: *Smeltediglen*. Allerede i slutningen af 1800-tallet var ideen om blanding af kulturer fostret, men den billedlige formulering opstod først med Israel Zangwills teaterstykke: *The Melting Pot*. Stykket handler om de frie og ubegrænsede muligheder i det nye land uden hensyn til tidligere tiders indbyrdes etniske modsætninger. Såvel frontier-tesen som ideen om smeltediglen fostrede opfattelsen af, at der i USA var skabt en særlig amerikansk kultur, enten dette var gennem mødet med den utæmmede natur – opdyrkningen af landbrugslandet – eller i blandingen af de mange europæiske kulturer – i smeltediglen, et billede hentet fra den hastigt voksende jern- og stålindustri.

For et indvandrerland som USA har diskussionen om integration af gode grunde fyldt meget såvel i den politiske debat som i den samfundsvidenskabelige litteratur. I perioder, hvor store immigrantgrupper kom til landet, var der behov for at holde sammen på nationen og sikre en loyalitet over for det nye hjemland. Dette blev ikke mindst synligt i krisetider som eksempelvis under verdenskrigene. Her kunne teorierne om en særlig amerikansk kultur og særlige amerikanske værdier trækkes frem. Til andre tider, når antallet af immigranter og deres efterkommere faldt markant – og landet generelt var inde i en gunstig økonomisk situation som op gennem 1960'erne og 1970'erne – behøvede man ikke et så stærkt amerikansk fokus. Det var i disse tider, at der blev plads til, at tredje- og senere generationer dyrkede deres etniske rødder. Den dansk-amerikanske historiker Marcus Lee Hansen formulerede allerede dette i 1938 i teorien: *Hvad sønnen ønsker at glemme, vil barnebarnet søge at huske*.

Fra politisk hold talte man mere og mere om det amerikanske multikulturelle samfund, de etniske efterkommere blev tydeligere og tydeligere i deres markering af deres baggrund, og

der opstod en enorm fokusering på ens rødder og dyrkningen heraf. Det var i denne periode, at eksempelvis The Danish Immigrant Museum blev skabt, og grundlovsdagen fejredes med æbleskiver og medisterpølse. Dansk-amerikanere drog i store tal til hjemlandet for at opleve dette og købe minder som juleplatter, amagerhylder og æbleskivepander. I anden halvdel af det tyvende århundrede var USA præget af dyrkelsen af etniske rødder, og begrebet 'bindestregs-amerikanere' opstod – dvs. tydeliggørelse af etnisk tilhørsforhold som dansk-amerikanere og svensk-amerikanere. Faktisk følte de amerikanere, der ikke kunne finde eksotiske etniske rødder, at de var udelukket fra det gode selskab. Den sociale, økonomiske og demografiske situationen i USA tillod dyrkelsen af forskelligheden, det multikulturelle – uden fare for, at nationen skulle splittes. Efterkommerne var blevet fuldt integrerede amerikanere, der nød godt af den hastigt stigende velstand. Set i forhold til deres oprindelseslande var USA det rene økonomiske slaraffenland.

Fokuseringen på den etniske herkomst fandt sted i en periode, hvor indvandringen var helt i bund. Gamle såvel politiske som ideologiske mål om assimilering og tale om smeltedigel blev lagt for had og gemt bort. Nu talte man fra præsident til menigmand om det multikulturelle samfund. Forskellighed – *diversity* – blev et stærkt og positivt værdiladet ord. Samme opfattelse bredte sig i den sociologiske forskning. Ordet assimilering fik en negativ betydning. I stedet opstod en ny metafor Salatskålen – *Salad Bowl* – der skulle illustrere mangfoldigheden og blandingen af mange forskellige ingredienser. Der var dog forskere, der udfordrede den etniske identitets realitet. Blandt dem var professor Richard D. Alba, der i sine studier nåede frem til, at de etniske gruppers sociale og økonomiske forskelle objektivt målt forsvandt over tid, og at der i dyrkelsen af den etniske herkomst i langt højere grad var tale om en symbolsk og selvvalgt etnisk identitet.

I dag er der igen kommet nye toner i forhold til den kulturelle mangfoldighed. Hundredu-sindsvis, ja over en million nye indvandrere opnår hvert år permanent opholdstilladelse i USA. Tallet af fremmedfødte stiger og stiger og er efterhånden på samme niveau som i starten af 1900-tallet. Indregnes andengenerationen udgør andelen med fremmed oprindelse $\frac{1}{4}$ af USA's befolkning. Trods en intensiv debat om omfanget af indvandringen har det været et fremherskende synspunkt, at USA skulle opretholde en stor indvandring for at sikre den økonomiske vækst og positionen som supermagt. Med den markante immigration gennem de sidste to årtier rejser spørgsmålet naturligvis hos mange amerikanere, om de skal dyrke deres egen immigranthistorie med samme iver som tidligere. Immigranter er jo pludselig de mange mexicanere, kinesere og indere, der fylder godt op og har betydet, at den hvide befolkning ikke længere er en majoritet i stater som Californien. Ikke alle steder er immigrant længere et positivt ladet ord i dagens USA. Det multikulturelle samfund er en langt større realitet i dag end nogen sinde før – og alligevel nedtones dette politisk og i den offentlige mening. I stedet taler man igen om assimilering.

Blandt samfundsforskere er den nye situation også ved at vinde indpas. Assimilering er atter blevet et interessant emne og et accepteret begreb blandt sociologer. Der er debat om, hvorledes assimileringen konkret finder sted – men der er enighed om at den sker – og at den sker uanset etnisk herkomst eller race. I dag indgås hvert syvende ægteskab på tværs af race eller etnicitet. Med sidstnævnte menes hispanics, der normalt i demografiske studier adskilles fra den hvide befolkning.

Et problem i den videnskabelige diskussion om integration og assimilering er, at faktum og ideal ofte blandes ind i hinanden. Det kan således være vanskeligt i litteraturen analytisk at skelne mellem en faktisk situation, og hvad der måtte være en ønsket. Hertil kommer, at der ikke eksisterer en fælles accepteret definition på assimilering. Dette betyder, at der i diskussionen om assimileringens realitet, effekt og ønskværdighed ofte tales forbi hinanden.

Integrations- og assimileringmodeller

Lidt groft opstillet kan man tale om følgende modeller for teorierne om integration og assimilering i det amerikanske samfund fra 1800-tallet til i dag:

Assimilering ind i WASP (White Anglo Saxon Protestants)

$$(A + B = A)$$

Anglo conformity – assimilering var naturlig og uundgåelig; minoritetsgruppens tab af normer, værdier og institutioner.

Indtil anden halvdel af 19. årh.

Assimilering

$$(A + B = A^+)$$

Assimilering ind i et bredere amerikansk samfund

Mulighed for individuel udfoldelse – assimilation gav større grad af autonomi. *Slutningen af 19. århundrede og begyndelsen af 20. årh.*

Melting Pot

$$(A + B = C)$$

Elementer af minoritetsgrupperne inkorporeres i den dominerende gruppes værdier, normer og institutioner og der skabes et forandret, men homogent samfund. *Første halvdel af 20. årh.*

Multikulturel

$$(A + B = A + B)$$

Salad Bowl – minoritetsgruppers assimilering ind i den dominerende gruppes sociale strukturer, medens egen kultur og traditioner fastholdes. *Anden halvdel af 20. årh.*

Segmenteret assimilering
(horizontal)

$$(A_1 + B_1 = A_1) + (A_2 + B_2 = A_2)$$

Timeglas-assimilering – assimilering ad forskellige veje ind i mainstream. *1990'erne >*

Assimilering i ændret mainstream

$$(A + B = A >)$$

Lineær assimilation generation efter generation, men således at mainstream (kulturelt, socialt m.m.) ændres løbende. *1990'erne >*

Målbare elementer i assimilering – og oversigt over skandinaverne i processen

Assimilering er summen af mange små forandringer i det daglige liv, som immigranten og efterkommeren lader ske – måske endog til trods for et udtrykt ønske om at fastholde egen kultur og etniske livsform. Med henblik på objektivt at måle processen og dens forløb er der blandt samfundsforskere enighed om, at dette kan gøres på grundlag af sproglig kunnen, bopættelsesmønstre, socioøkonomisk status og omfanget af blandede ægteskaber. Data fra de amerikanske 10-årige folketællinger – U.S. Census – gør det muligt at følge udviklingen over tid. Hertil har jeg i bogen *Skandinaviske efterkommere i USA* kunnet lægge religion, religiøsitet, politisk observans og holdning til store værdimæssige spørgsmål i det amerikanske samfund som abort, homoseksualitet, immigration, ulighed og statens rolle. Dette er muliggjort ved at udnytte General Social Survey, der har indsamlet data siden 1972. I de fleste af spørgsmålene kan der konstateres en større eller mindre forskel mellem de danske efterkommere på den ene side og gennemsnittet af den amerikanske befolkning og de øvrige etniske grupper på den anden. Således ligger de danske efterkommere højt i forhold til uddannelse, erhverv, indkomst og værdi af bolig – og er blandt de højest placerede etniske grupper i det amerikanske samfund. Det fører for vidt her at gå ind i de enkelte elementer, så jeg fremlægger blot et par eksempler.

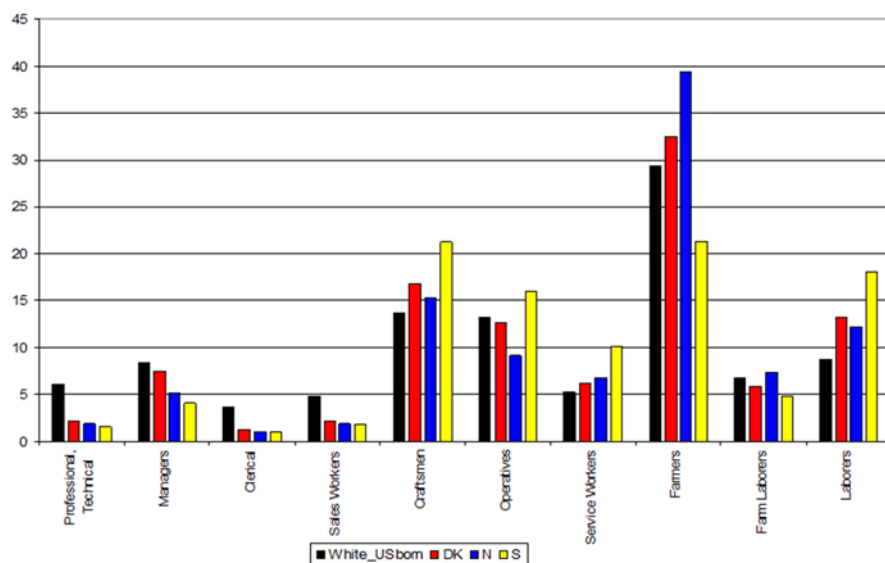

Fig. 6. Erhvervsfordelingen i år 1900 blandt danske, norske og svenske immigranter sammenlignet med hvide indfødte amerikanere. Baseret på data fra IPUMS, Minnesota Population Center.

Diagrammet fig. 6 viser erhvervs sammensætningen i år 1900. Her ligger de danske, norske og svenske immigranter langt nede i hierarkiet. Det næste skema, fig. 7, viser situationen i dag, hvoraf det tydeligt fremgår, at samfundet er betydeligt ændret – og at de skandinaviske efterkommere placerer sig i samfundets top.

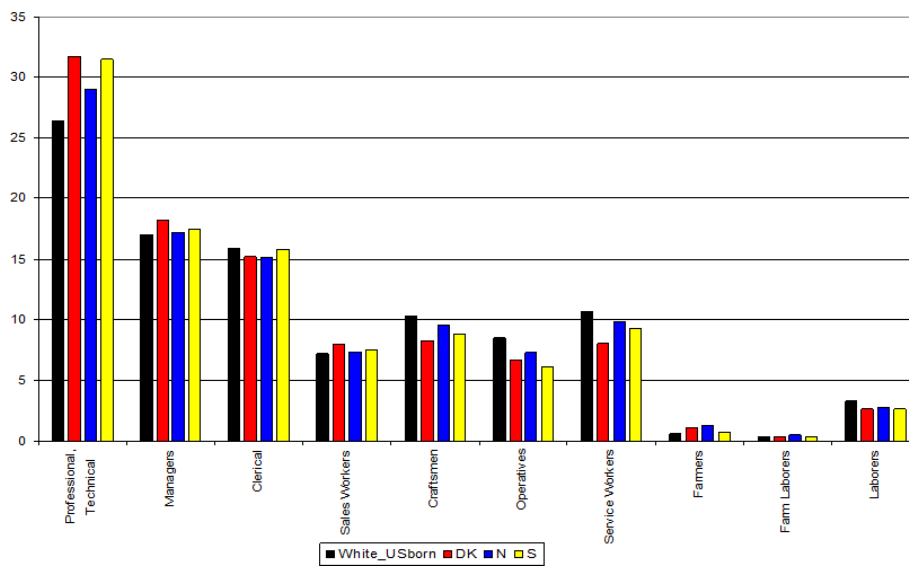

Fig. 7. Erhvervsfordelingen i dag blandt danske, norske og svenske immigranter sammenlignet med hvide indfødte amerikanere. Baseret på data fra IPUMS, Minnesota Population Center.

Udviklingen afspejler sig også i målingen af et socioøkonomisk indeks, som det fremgår af diagrammet fig. 8. Tallene baserer sig på *A Socioeconomic Index for All Occupations* skabt af O.D. Duncan. Immigranterne starter i 1880 med et lavt udgangspunkt, men i anden halvdel af det 20. århundrede rykker efterkommerne forbi gennemsnittet af den hvide befolkning. Næste skema fig. 9 viser en sammenfatning af politisk opfattelse og værdimæssige holdninger. Det fremgår heraf, at de danske efterkommere er mere liberale og mere åbne over for en social og økonomisk udligning end den øvrige hvide befolkning. Også i spørgsmålene om fri og åben holdning til abort, homoseksualitet, førægteskabelig sex, immigranter og afroamerikanere er de danske efterkommere mere positive. Faktisk er det kun i spørgsmålet om abort, at de ellers meget konservative svenskere står stærkest.

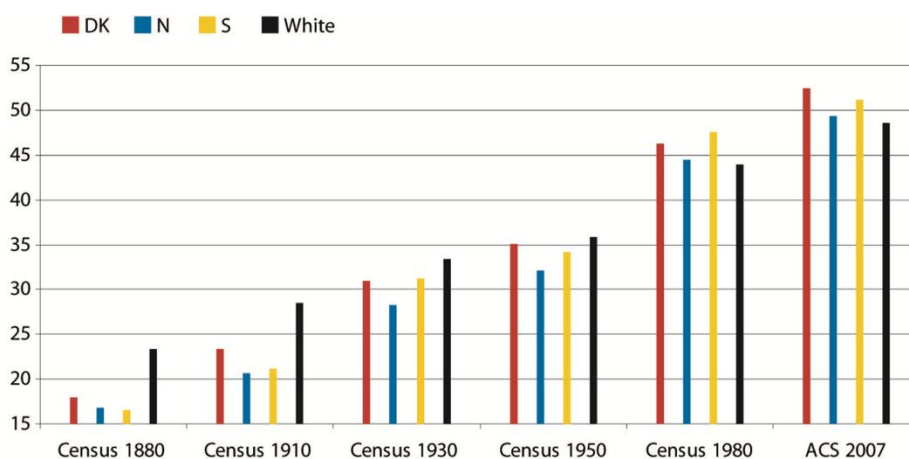

Fig. 8. Socioøkonomisk indeks. Tallene baserer sig for de tre skandinaviske grupper på immigranter for årene 1880 og 1910, andengenerationen for 1930 og 1980 og for 1980 og 2007 på samtlige efterkommere. Efter *Skandinaviske efterkommere i USA*.

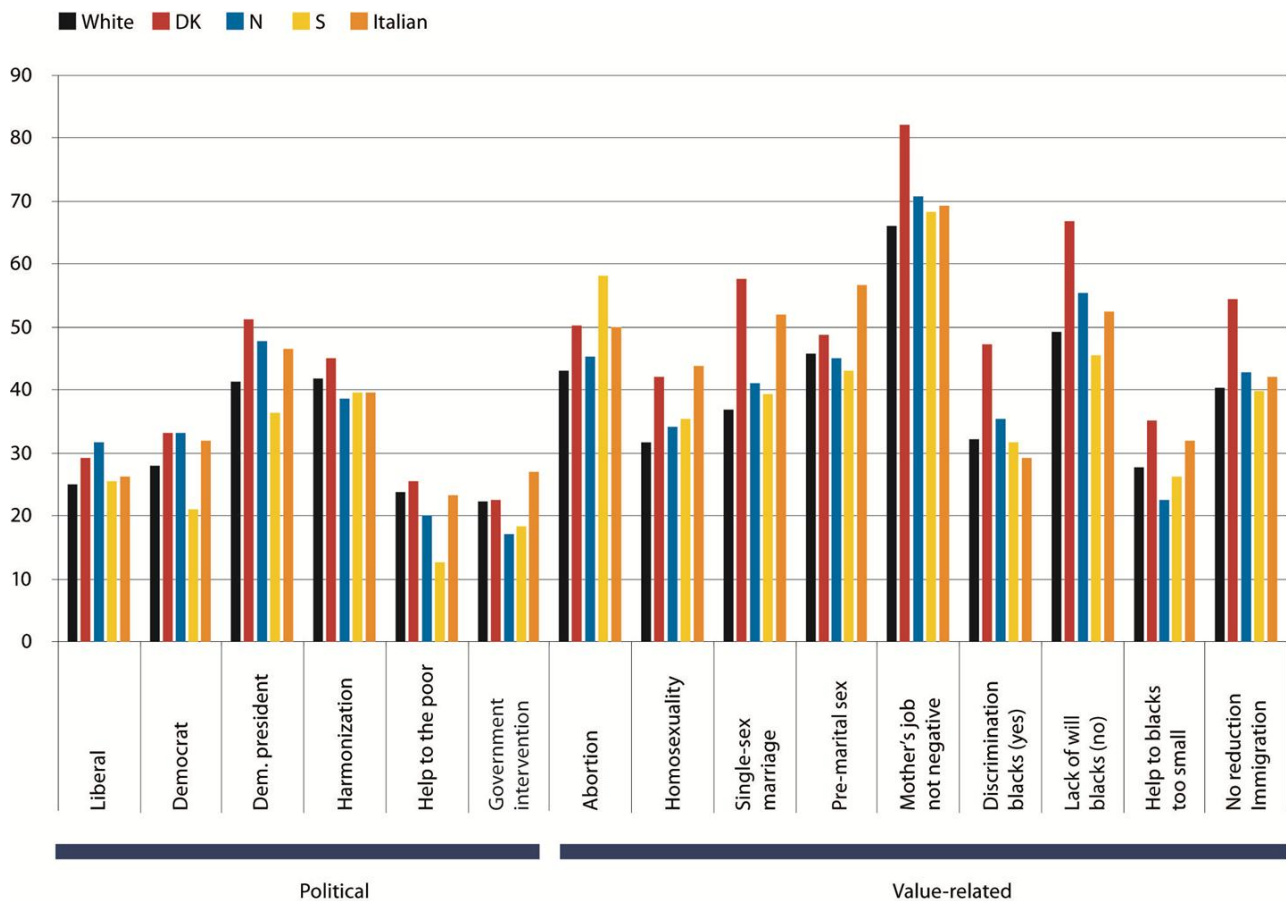

Fig. 9. Oversigt over den procentvise andel af liberale/socialt svar på femten politiske og værdimæssige spørgsmål. Efter *Skandinaviske efterkommere i USA*.

De målbare faktorer kan sammenfattes i et oversigtsskema, fig. 10. Heraf fremgår det, at de danske, svenske og norske efterkommere over tid har nærmet sig værdierne for gennemsnittet. Skemaet viser også, at de tre grupper faktisk passerer mainstream på det socioøkonomiske og værdimæssige plan, medens de samtidig fastholder dele af de etniske baserede træk i f.eks. bosættelse og religiøs tilhørsforhold. Endelig kan forskellen mellem de tre skandinaviske gruppers interesse for deres etniske tilhørsforhold trækkes frem. For de norske efterkommere er en tæt tilknytning meget stærk.

Tallene udfordrer de gængse assimilationsteorier – både den lineære assimilering ind i en forandret mainstream – og den segmenterede, horisontale assimilering. Desværre holdt de amerikanske sociologer op med at beskæftige sig med integration og teorier om assimilering af de store europæiske indvandrergrupper inden det store statistiske materiale, vi kender i dag, blev gjort tilgængelig for elektronisk udnyttelse. I dag beskæftiger stort set ingen samfundsforskere sig mere med dette emne. I stedet har de kastet sig over den moderne immigration fra 1990'erne og fremefter og om, hvorledes disse og deres børn indoptages i det amerikanske samfund. Der er således tale om et betydeligt uopdyrket forskningsfelt i assimilationsprocessen for de europæiske indvandrere og deres efterkommere nu 4-5 generationer efter ankomsten. Den oprindelige teoridannelse skabtes stort set alene på rene teoretiske overvejelser. I dag er det muligt på grundlag af det omfattende empiriske materiale at undersøge, hvorledes processen reelt forløb – og i hvor stor udstrækning, der er hold i de opstillede teorier.

	1930				1980				2008			
	Whites				Whites				Whites			
Settlement												
ID/state	N 59.7	DK 50.4	S 43.6		N 52.0	DK 42.5	S 34.4		N 48.2	DK 38.8	S 30.5	
Socioeconomic												
SEI	N 28.3	DK 31.0	S 31.2	33.4	S 47.5	DK 46.2	N 44.5	44.0	DK 52.4	S 51.2	N 49.3	48.2
Marriage												
Own national group	N 39.7	S 29.0	DK 15.5		N 20.9	S 12.9	DK 7.4		N 16.3	S 8.9	DK 6.0	
Religion												
Lutheran					N 63.3	S 34.5	DK 33.7	14.2	N 54.5	S 30.8	DK 30.5	12.0
Political/Value-related												
Liberal					N -1.9	DK 0.9	S 0.4		DK 9.1	N 1.7	S -0.9	
Conservative					DK -2.8	S -2.1	N 0.2		DK -8.6	N -2.6	S 0.3	
Ethnic affiliation												
Ties (strong)									N 47.4	DK 29.1	S 26.2	
Ancestry/immigration					N 2.9	DK 2.5	S 2.1		N 3.8	DK 2.2	S 1.9	

Fig. 10. Oversigt over udviklingen i målbare indikatorer for assimilationsprocessen for de tre skandinaviske grupper. Med rødt er markeret tal, hvor gennemsnittet for den hvide befolkning er passeret. ID/state: Index of Dissimilarity beregnet på statsniveau; SEI: Socioøkonomisk indeks; Ties (strong): Tilknytning til egen etniske/nationale gruppe; Ancestry/immigration: Forholdet mellem antallet af personer, der i dag angiver den pågældende nationale herkomst og det faktuelle antal ankomne immigranter. Efter *Skandinaviske efterkommere i USA*.

Billedet af de danske efterkommere i dagens USA, som er kommet frem i disse tal, er gennemsnitstal. I virkeligheden er der tale om store variationer, hvis man går dybere ind i materialet. Således kan der påvises markante geografiske forskelle i bosættelsesmønstre, ægteskab, værdimæssige holdninger m.m. alt efter om man bor i den nordlige del af Midtvesten eller i Silicon Valley i Californien. Forskellene er markante, og er det også alt efter om man bor i by eller på landet. Betydningen af stedet spiller således afgørende ind, ikke alene det nutidige bosted, men også dér hvor forfædrene slog sig ned i det nye land. Undersøgelserne viser, at de beslutninger, som immigranterne traf om, hvor man ville bosætte sig i det nye land og sammen med hvem, trækker spor frem til 3., 4. og 5. generationen i dag. Når vi kan konstatere, at de danske efterkommere klarer sig rigtig godt socialt og økonomisk, ligger en del af årsagen hertil i valget af bosted. Vokser man op i landbrugsområder i North Dakota – i dag et udkantsområde – får man ikke samme uddannelse som i San Francisco, og man opnår heller ikke samme gode jobs og lønninger. Trods udligning mellem USA's geografiske områder socialt og demografisk gennem de seneste hundrede år, er der stadig store forskelle. Der sker hele tiden forskydninger mod nye økonomiske vækstområder. Da skandinaverne bosatte sig i Midtvesten i 1800-tallet, var det et område præget af stærk fremgang. Siden oplevede Vestkysten med Californien en betydelig vækst, og i dag gælder det områder i Syden og i Sydvest. Samtidig sker der – som i Danmark – en sortering af folk, således at højt uddannede og velstillede samles i bestemte områder, i bestemte byer og inden for disse i bestemte kvarterer. Vokser man op i et af disse, nås næsten automatisk en høj social placering, medens det modsatte er tilfældet i områder med lav social status og udvikling.

En anden indflydelsesrig faktor, som studierne af de skandinaviske efterkommere i USA har kunnet påvise, er, at beslutningen om at bryde med hele eller dele af sin etniske baggrund har en umiddelbar positiv effekt på social status – for en selv og for børnene. De statistiske undersøgelser viser, at hvis man bryder med bosættelsesmønstret, gifter sig uden for egen gruppe

eller sågar vælger en anden religion eller kirkelig retning, øges muligheden for bedre social position. Mange nordmænd bosatte sig i store kolonier i Midtvesten og fastholdt deres norske sprog, kultur, kirke og ægteskab med egne. Det har for mange efterkommere betydet, at de forblev i det oprindelige immigrantområde, hvor de har familie og venner. Mange har dermed fravalgt at søge mod bedre muligheder andre steder. De danske immigranter valgte i vid udstrækning den gode jord eller det gode job på bekostning af nærhed til andre danske. Det betød langt flere blandede ægteskaber, en opgivelse af den danske tilknytning og en langt større mobilitet.

Kort opsummeret kan man således for det første pege på, at de skandinaviske efterkommere i dag stadig er præget af de beslutninger, deres forfædre traf i valg af bosættelse. For det andet spiller stedet – dér hvor man er opvokset og dér hvor man bor i dag – meget ind på egne muligheder og ikke mindst forudsætningerne for børnenes fremtid. Og endelig for det tredje kan den store pris for udvandringen betales enten på én gang af immigranterne eller afdrages over tid generation efter generation. Hvis man vælger det sidste, tager det længere tid, inden man opnår samme sociale og økonomiske placering som den øvrige del af samfundet.

Det såkaldte 'pris' består i at skulle opgive sin kultur og traditioner og i stedet indordne sig under de givne forhold og den nye situation. Som udvandrer kommer man fra det kendte, - sprog, vaner, kultur, ageren m.m. - og til det ukendte. Det er oplagt, når det er muligt, at lade denne overgang være så blid som muligt ved at bosætte sig sammen med landsmænd. Her kan man tale sit eget sprog – hjertets og ikke hjernens sprog – fastholde sine traditioner, religion og leve et liv næsten som derhjemme. Prisen for udvandringen bliver således mindre og tilvænningen (assimileringen) sker over flere generationer. Det betyder dog, at den sociale og økonomiske opstigen sker langsommere. Kaster man sig derimod som mange danskere gjorde ud i det nye med en åben holdning – gifter sig med en fremmed, skifter religion, opgiver sit eget sprog og bor langt fra andre landsmænd – da betales udvandringsprisen hårdt og brutalt på én gang. Til gengæld vil børnene stå langt stærkere rustede til det nye samfund og på dettes præmisser. Selvfølgelig findes der eksempler på de modsatte, men baseret på det omfattende statistiske materiale, som jeg har bearbejdet, er det læren af udviklingen set over over 4-5 generationer. Kolonien og ghettoen kan være en god og tryk ramme for udvandrerne, men den hindrer efterkommernes integration og assimilering i det nye samfund og betyder som nævnt en lavere social placering gennem flere generationer. I disse valg ligger baggrunden for forskellen mellem de danske og norske efterkommere i nutidens USA.

De danske immigranternes fravalg af kolonier og ghettoer betyder, at danskhed – eller rettere dyrkelse af danskhed – kun findes relativt få steder i USA. Solvang er således et af de steder, hvor man som besøgende oplever fokus på Danmark og dansk kultur. Men har det reelt overhovedet noget med oprindelig danskhed og dansk etnicitet at gøre? Næppe. Ganske vist er byen grundlagt for 100 år siden af danskere og ganske vist bor der stadig i Solvang og i den omkringliggende dal 500-600 danske efterkommere, men der er mere tale om en kommerciel eventyrby med dansk afsæt. Det kommer tydeligt frem, når man ser asiatiske turister, der lader sig fotografere i skilderhuset, californiske hispanics, som spiser Arnes berømte Æbleskiver eller turister fra andre dele af USA, der betjenes af mexicanere i The Danish Bakery, se fig. 11.

Fig. 11. Fotoserie fra Solvang, Californien.

Solvang er naturligvis et ekstremt eksempel, men også de danske små byer som Tyler, Dannebrog og New Denmark, hvor man markerer danskheden, er der i højere grad tale om en symbolsk dansk identitet – og ikke om en reel dansk etnicitet. Grundlovsdagen fejres med optog og fyrværkeri – helt som en 4. juli-fest i USA.

De norske efterkommere oplever naturligvis den samme udvikling med fokus på symboler som rosemaling og spisning af lutefisk. Men den lange tradition for at bo tæt ved hinanden, fastholde traditioner, kirke og gifte sig ind i hinandens familier, har gjort, at mange norske efterkommere har kunnet fastholde en egentlig etnisk identitet. Dette ses blandt andet, når over 60.000 mødes til norsk høstfest i Minot, North Dakota. – En anden sag er så, at den norske efterkommergruppe er forøget med over en mio. amerikanere gennem de sidste par årtier

– ikke ved naturlig tilvækst, men ved at flere og flere ønsker at identificere sig med en norsk baggrund. I USA hedder det *Choosing your own identity!* Her må vi beklage, at Danmark ikke er i så høj kurs som Norge!

Jeg kunne tale meget længere om dette emne. I stedet for vil jeg henvise til mine bøger herom. Dog håber jeg, at I har fået en fornemmelse af dette spændende og perspektivrige forsknings-emne, som jeg har været så heldig at få lejlighed til at dykke ned i. Det er mit håb i en snarlig fremtid at kunne afrunde denne forskningsindsats med en sammenfatning af teori og empiri i studiet af skandinavernes integration og assimilering i det amerikanske samfund.

Litteratur

Alba, Richard D: *Ethnic Identity. The Transformation of White America*. Yale 1990.

Alba, Richard and Victor Nee: *Remaking the American Mainstream. Assimilation and Contemporary Immigration*. Cambridge 2003.

Alba, Richard D: *Blurring the Color Line. The New Chance for a More Integrated America*. Cambridge 2009.

Besser, Terry L.: A Test of Nordic Exceptionalism. The Association of Ethnic Heritage and Religion with Social Capital and Civic Engagement in Small U.S. Towns. *Journal of Religion and Society, Vol. 13, 2011*.

Bodnar, John: *The Transplanted: A History of Immigrants in Urban America*. Bloomington 1985.

Duncan, O.D.: A Socioeconomic Index for All Occupations, I A. Reiss et al: *Occupations and Social Status*. New York 1961.

Fischer, Claude S. & Michael Hout: *Century of Difference. How America Changed in the Last One Hundred Years*. New York 2006.

Florida, Richard: *Who's Your City? How the Creative Economy is Making where to Live the Most Important Decision of Your Life*. New York 2009.

Gans, Herbert: Ethnic Invention and Acculturation: A Bumpy-Line Approach. *Journal of American Ethnic History, 12, 1992*.

Glazer, Nathan & Daniel P. Moynihan: *Beyond the Melting Pot*. Cambridge 1963.

Gordon, Milton M.: *Assimilation in American Life. The Role of Race, Religion, and National Origins*. New York 1964.

Hvidt, Kristian: *Flugten til Amerika - eller Drivkræfter i masseudvandringen fra Danmark 1868-1914*. Aarhus 1971.

Jacobson, Matthew Frye: *Roots Too. White Ethnic Revival in Post-Civil Rights America*. Cambridge 2006.

Jacoby, Tamar: *Reinventing the Melting Pot. The New Immigrants and What it Means to be American*. New York 2004.

Jeppesen, Torben Grøngaard: *Middelalderlandsbyens opståen. Kontinuitet og brud i den fynske agrarbebyggelse mellem yngre jernalder og tidlig middelalder*. Odense 1981.

Jeppesen, Torben Grøngaard: Fynske gårde 1850-1925. Et bygningshistorisk projekt udført af Den Fynske Landsby, *Fynske Minder 1987*.

Jeppesen, Torben Grøngaard: Hestegangshuse på Fyn. *Arv og Eje 1988*.

- Jeppesen, Torben Grøngaard: *Dannebrog på den amerikanske prærie. Et dansk koloniprojekt i 1870'erne – landkøb, bygrundlæggelse og integration*. Odense 2000.
- Jeppesen, Torben Grøngaard: *Danske i USA 1850-2000. En demografisk, social og kulturgeografisk undersøgelse af de danske immigranter og deres efterkommere*. Odense 2005.
- Jeppesen, Torben Grøngaard: *Skandinaviske efterkommere i USA. Etniske grupper eller kerneamerikanere?* Odense 2010.
- Kennedy, John F.: *A Nation of Immigrants*. New York 1958.
- Kivisto, Peter: *Incorporating Diversity. Rethinking Assimilation in a Multicultural Age*. Boulder 2005.
- Kivisto, Peter & Dag Blanck: *American Immigrants and Their Generations. Studies and Commentaries on the Hansen Thesis after Fifty Years*. Chicago 1990.
- Lee Jennifer & Frank D. Bean: *The Diversity Paradox: Immigration and the Color Line in Twenty-First Century America*. New York 2010.
- Liebersohn, Stanley & Mary C. Waters: *From Many Strands. Ethnic and Racial Groups in Contemporary America*. New York 1988.
- Mayo Schmidt, Richmond: Assimilation of Nationalities in the United States I + II, *Political Science Quarterly*, Sept and Dec. 1984.
- Murray, Charles: *Coming Apart. The State of White America 1960-2010*. New York 2012.
- Park, Robert E. & Ernest W. Burgess: *Introduction to the Science of Sociology*, Chicago 1921.
- Perlmann, Joel: *Italians then, Mexicans now. Immigrant Origins and Second-Generation Progress, 1890-2000*. New York 2005.
- Portes, Alejandro & Rubén G. Rumbaut: *Immigrant America. A Portrait*. Berkeley 1996.
- Rentfrow, Peter J., Samuel D. Gosling & Jeff Potter: A Theory of the Emergence, Persistence, and Expression of Geographic Variation in Psychological Characteristics. *Perspectives on Psychological Science*, Vol. 3, No. 5, 2008.
- Taylor, Paul et al: *American Mobility. Who Moves? Who Stays Put? Where's Home?* Pew Research Center 2008.
- Taylor, Paul et al: *Marrying Out. One-in-Seven New U.S. Marriages is Interracial or Interethnic*. Pew Research Center 2010.
- Turner, Frederick Jackson: *The Frontier in American History*. Wisconsin 1893.
- Vigdor, Jacob I.: *From Immigrants to Americans. The Rise and Fall of Fitting In*. New York 2009.
- Waters, Mary C.: *Ethnic Options. Choosing Identities in America*. Berkeley 1990.
- Waters, Mary C. & Tomás Jiménez: Assessing Immigrant Assimilation: New Empirical and Theoretical Challenges. *Annual Review of Sociology* 31, 2005.
- Warner, W. Lloyd & Leo Srole: *The Social Systems of American Ethnic Groups*. New Haven 1945.
- White, Michael J. & Jennifer E. Glick: *Achieving Anew: How New Immigrants Do in American Schools, Jobs, and Neighborhood*. New York 2009.